

Anonimizēta versija

Tulkojums

C-603/19 – 1

Lieta C-603/19

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

Iesniegšanas datums:

2019. gada 9. augusts

Iesniedzējtiesa:

Špecializovaný trestný súd (Slovākijas Republika)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2019. gada 24. jūlijs

Apsūdzētājs krimināllietā:

Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky

Apsūdzētie:

TG un UF

[..]

[lietas numurs]

RĪKOJUMS

Špecializovaný trestný súd (Specializētā krimināltiesā; turpmāk tekstā – “Specializētā krimināltiesā”) [..] [tiesas sastāvs], kriminālprocesā pret TG un viņa biedru par noziedzīgu nodarījumu – krāpšanu subsīdiju jomā, kas minēts Kriminālkodeksa (*zákon č. 300/2005, Trestný zákon*) 20. panta 1. punktā un 225. panta 1. punktā un 6. punkta a) apakšpunktā, un par citiem zaudējumiem [Eiropas Savienības finanšu interešu aizskārumu], tiesas sēdē apspriežu istabā 2019. gada 24. jūlijā *Pežinok* [Pezinokā],

nolēma:

Saskaņā ar 267. pantu Līgumā par Eiropas Savienības darbību, kas parakstīts Romā 1957. gada 25. martā, redakcijā, kas izriet no 2007. gada 13. decembra Lisabonas līguma, piemērojot 290. panta 1. punktu, Kriminālprocesa kodeksa (zákon č. 301/2005 Z.z., *Trestný poriadok*) 283. panta 1. punktā un 244. panta 4. punktā minēto iemeslu dēļ lūdz Eiropas Savienības Tiesai sniegt prejudiciālu nolēmumu par šādiem interpretācijas jautājumiem:

1. Vai Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2012/29/ES (2012. gada 25. oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus (galvenokārt tiesības aktīvi piedalīties kriminālprocesā un tiesības uz kaitējuma atlīdzību kriminālprocesā), kuras sava rakstura dēļ pienākas ne tikai fiziskajai personai kā just spējīgai būtnei, ir piemērojama arī juridiskajām personām un valstij, proti, valsts iestādēm, ja valsts tiesību normās tām tiek atzīts personas, kurai nodarīts kaitējums, statuss kriminālprocesā?
2. Vai Eiropas Savienības Pamattiesību hartas¹ 17. un 47. pantam, Līguma par Eiropas Savienības darbību 325. pantam un Padomes Regulas (EK) Nr. 1260/99 (1999. gada 21. jūnijs) 38. panta 1. punkta h) apakšpunktam kopsakarā ar Komisijas Regulu (EK) Nr. 1681/94 (1994. gada 11. jūlijs) atbilst tāds tiesiskais regulējums un nolēmumu pieņemšanas prakse², saskaņā ar kuriem valsts nevar celt prasību kriminālprocesā, lai saņemtu atlīdzību par kaitējumu, kas tai nodarīts ar krāpniecisku rīcību³, kuras rezultātā ir notikusi nepamatota Eiropas Savienības budžeta līdzekļu piesavināšanās, nedz tā var saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 256. panta 3. punktu pārsūdzēt rīkojumu, ar kuru tiesa nolemj neļaut valstij vai to pārstāvošajai administrācijai piedalīties galvenajā tiesas sēdē un prasīt kaitējuma atlīdzību, un pat nenosaka nekāda cita veida procedūru, kurā valsts varētu izmantot savas tiesības pret aizdomās turamo, kā rezultātā pat nevar tikt garantētas valsts tiesības uz nodarītā kaitējuma atlīdzību, ko vērst pret apsūdzētā mantu un mantiskajām tiesībām saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 50. pantu, tādējādi šīm tiesībām kļūstot *de facto* neizmantojamām?
3. Vai jēdziens “ta[s] pa[ts] uzņēmum[s]”, kas minēts Padomes Regulas (EK) Nr. 994/98 (1998. gada 7. maijs) 2. pantā kopsakarā ar Komisijas Regulas (EK) Nr. 69/2001 (2001. gada 12. janvāris) 2. panta 2. punktu ir jāinterpretē tikai formāli, tādējādi, ka ir nepieciešams un ir

¹ *Protection of the EU Charter for Private Legal Entities and Public Authorities. The Personal Scope of Fundamental Rights within Europe Compared*, Utrecht Law Review Nr. 1/15, pieejams tīmekļa vietnē: <https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.490/>.

² *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Slovākijas Republikas Augstākā tiesa) Krimināllietu palātas 2017. gada 29. novembra viedoklis [...] [lietas numurs].

³ Pēc galvenās tiesas sēdes noteikšanas aizdomās turamais kļūst par apsūdzēto.

pietiekami konstatēt, vai attiecīgajām sabiedrībām ir autonoma juridiskā personība uz valsts tiesiskā regulējuma pamata, tā ka katrai no šīm sabiedrībām var piešķirt valsts atbalstu līdz 100 000 EUR apmēram, vai tomēr izšķirošais kritērijs ir tādu minēto sabiedrību, kuras pieder vienām un tām pašām personām un kas ir savstarpēji saistītas, faktiskā darbības un pārvaldības kārtība, kā viena galvenā uzņēmuma pārvaldītu filiāļu sistēma, pat ja tām katrai ir sava juridiskā personība uz valsts tiesību pamata, tādējādi, ka jāuzskata, ka tās veido “to pašu uzņēmumu” un kā viens veselums var tikai vienreiz saņemt valsts atbalstu līdz 100 000 EUR?

4. Vai 1995. gada 26. jūlija Konvencijas par Eiropas Kopienų finanšu interešu aizsardzību⁴ nolūkos termins [atlīdzināms] “*kaitējums*” norāda tikai uz to nepamatoti iegūto līdzekļu daļu, kas tieši saistīta ar krāpniecisko rīcību, vai norāda arī uz izdevumiem, kas faktiski radušies un ir pamatoti ar dokumentiem un iemaksas izmantojumu, ja no pierādījumiem izriet, ka to izmaksa bijusi nepieciešama, lai maskētu krāpniecisku rīcību, aizkavētu krāpnieciskās rīcības atklāšanu un iegūtu visu piešķirtā valsts atbalsta summu?

[..] [tiesvedības apturēšana iesniedzējtiesā]

Pamatojums

- 1 Lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu iesniegusi Specializētā krimināltiesa, kas ir pirmās instances tiesa. Tās kompetence attiecas uz īpaši smagiem noziegumiem⁵, tostarp Eiropas Savienības finanšu interešu aizskārumu, kas minēts Kriminālkodeksa 261. pantā. Par pārsūdzībām sprieda *Najvyšší súd Slovenskej republiky* (Slovākijas Republikas Augstākā tiesa; turpmāk tekstā – “Slovākijas Republikas Augstākā tiesa”) kā apelācijas tiesa.
- 2 Pamata tiesas sēdē 2019. gada 30. aprīlī tiesa informēja lietas dalībniekus, ka vēlas iesniegt Eiropas Savienības Tiesā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kopumā norādot lūguma pamatojumu, un uzaicināja lietas dalībniekus ieņemt nostāju šajā sakarā un iesniegt savus apsvērumus.
- 3 Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamats ir (atkārtots)⁶ vienveidības trūkums Slovākijas Republikas tiesu nolēmumu pieņemšanas darbībā un apstāklis, ka Specializētā krimināltiesa ir noraidījusi Slovākijas Republikas Augstākās tiesas

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2017/1371 (2017. gada 5. jūlijs) par cīņu pret krāpšanu, kas skar Savienības finanšu intereses, izmantojot krimināltiesības (OV 2017, L 198, 29. lpp.).

⁵ Lūguma par Eiropas Savienības darbību 83. pants.

⁶ Ģenerāladvokātes Julianas Kokotes [*Juliane Kokott*] secinājumu lietā C-73/16 1. punkts un prejudiciālais jautājums, ko Specializētā krimināltiesa iesniegusi lietā C-709/18, UL un VM.

Krimināllietu palātas viedokli, kas īstenībā Specializētajai krimināltiesai ir saistošs⁷.

- 4 Atbilde uz prejudiciālajiem jautājumiem ir nepieciešama, lai novērtētu apsūdzēto personu vainas pakāpi un noziedzīgā nodarījuma apjomu notiesāšanas gadījumā, kā arī, lai tiesa varētu nolemt par personu, kurām nodarīts kaitējums, statusu kriminālprocesā un prasību par kaitējuma atlīdzību sniegšanas iespēju.

Tiesvedības priekšmets un lietas apstākļi

- 5 Apsūdzētie TG un UF tiek tiesāti Specializētajā krimināltiesā, pamatojoties uz *Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky* (Slovākijas Republikas Ģenerālprokuratūras Specializētās prokuratūras birojs) prokurora 2015. gada 7. janvāra apsūdzību par noziedzīgu nodarījumu – krāpšanu lielos apmēros subsīdiju jomā, kas minēts Kriminālkodeksa 225. panta 1. punktā un 6. punkta a) apakšpunktā, un par noziedzīgu nodarījumu – Eiropas Savienības finanšu interešu aizskārumu, kas minēts Kriminālkodeksa 261. panta 1. punktā un 4. punkta a) apakšpunktā, kas veikti ilgstoši un nodarīti grupā.
- 6 Apsūdzētājs šādi atspoguļo faktus:
- 7 *Ústredie práce sociálných vecí a rodiny* (Darba, sociālo un ģimenes lietu centrālais birojs) 2005. gada 10. novembrī izsludināja konkursu Nr. 1/2005 un 2006. gada 20. februārī – konkursu Nr. 1/2006, kurā varēja pieteikties uz vienreizēju neatmaksājamu ieguldījumu no valsts budžeta *de minimis* režīmā, lai atbalstītu darba vietu radīšanu mikrouzņēmumos, kā arī, lai radītu darba vietas personām ar invaliditāti aizsargātos birojos un aizsargātās darbavietās (turpmāk tekstā – “ieguldījums”). Konkursa Nr. 1/2006 gadījumā iemaksa par 75 % tika finansēta no Eiropas Sociālā fonda.
- 8 Konkursā Nr. 1/2005 minētais ieguldījums tika izmaksāts kā vienreizējs ieguldījums, savukārt ieguldījums, ko piešķīra uz konkursa Nr. 1/2006 pamata, tika piešķirts kā dokumentētu izdevumu atmaksa.
- 9 Ieguldījums tika piešķirts par izdevumiem saistībā ar darba vietas radīšanu (izdevumi par atalgojumu un sociālās un veselības apdrošināšanas iemaksas) un par papildizmaksām (darba vietas materiāltehniskais aprīkojums) par pirmajiem 12 mēnešiem. Ieguldījuma saņēmējam bija pienākums saglabāt darba vietu vismaz trīs gadus.

⁷ Saskaņā ar 21. panta 3. punkta a) apakšpunktu Likumā Nr. 757/2004 par tiesām (*zákon č. 757/2004 Z.z. o súdoch*) Augstākās tiesas palāta pieņem vienojošu viedokli par likumu un citu tiesību normu interpretāciju, kas ir saistošs *erga omnes* gadījumā, ja atšķiras interpretācijas palātu Lielo kolēģiju galīgajos nolēmumos. Saskaņā ar 2. panta 15. punktu Augstākās tiesas Reglamentā, kas publicēts Likumu krājumā Nr. 200/2016, tiesas savā nolēmumu pieņemšanas procesā balstās uz pieņemto viedokli.

- 10 Laikposmā no 2005. gada maija līdz decembrim apsūdzētie izveidoja sešu sabiedrību "tīklu" un vēlāk, 2006. gada martā, nodibināja vēl deviņas sabiedrības ar birojiem dažādās pilsētās, apriņķu administratīvajos centros, kur sabiedrības nosaukums sastāvēja no jēdziena "Infoservis" un tās apriņķa pilsētas nosaukuma, kurā atradās sabiedrības birojs⁸. Papildus šīm sabiedrībām viņi janvārī un martā izveidoja vēl četras sabiedrības ar atšķirīgu nosaukumu. Visos gadījumos tās bija sabiedrības ar ierobežotu atbildību.
- 11 Sabiedrībās apsūdzētie rīkojās kā biedri un administratori.
- 12 Apsūdzība tomēr ir izvirzīta tikai pret tām sabiedrībām, kuras faktiski saņēma un iekasēja ieguldījumu (kopumā desmit sabiedrības).
- 13 Deviņu 2006. gada martā dibināto sabiedrību gadījumā ieguldījums netika piešķirts vai nu tāpēc, ka aizdomu par krāpniecisku rīcību dēļ netika apstiprināti pieteikumi, vai tāpēc, ka tas tika apstiprināts tikai ierobežotam darbinieku skaitam salīdzinot ar [tiem, kas norādīti] apsūdzēto pieteikumos. Vēlāk minētās sabiedrības neveica nekādu citu uzņēmējdarbību un 2007. gada gaitā tika nodotas trešajām personām.
- 14 Kopumā apsūdzētie prasīja summu 1 636 917,91 EUR apmērā. Ar apriņķu darba, sociālo un ģimenes lietu birojiem tika nolīgta kopējā summa 750 613,79 EUR. Faktiski tika izmaksāta summa 654 588,34 EUR apmērā, no kuras 279 272,18 EUR bija no Eiropas Savienības budžeta, un 375 316,20 EUR – no Slovākijas Republikas valsts budžeta.
- 15 Katrā atsevišķajā sabiedrībā bija nodarbinātas kopumā 107 (simt septiņas) personas ar invaliditāti, bet viņu darbs nebija saistīts ar ieguldījuma pieteikumos norādītajiem mērķiem. Saskaņā ar zvērinātu ekspertīzi visām sabiedrībām bija radušies zaudējumi. Darbinieku veiktais darbs bija tikai formāls un bez reāla saimnieciska satura. Tomēr visi atalgojumi, veselības apdrošināšanas iemaksas un sociālās iemaksas tika regulāri maksāti visiem darbiniekiem.
- 16 Materiāltechniskais aprīkojums tika piegādāts katrai atsevišķajai sabiedrībai, kā arī, citu starpā, sabiedrībai *RAMADA Slovakia s.r.o.*, kas tomēr neveica nekādu reālu darbību. Tās vienīgie ienākumi bija maksājumi no sabiedrībām "Infoservis". No sabiedrības konta izrakstiem neizriet neviens maksājums par darbībām izmaksām, par precēm vai par pakalpojumiem. Nosūtītie līdzekļi vēlāk tika skaidrā naudā izņemti no sabiedrības kontiem.

⁸ *Infoservis Košice, s. r. o., Infoservis Prešov, s. r. o., Infoservis Vranov, s. r. o., Infoservis Michalovce, s. r. o., Infoservis Trebišov, s. r. o., Infoservis Poprad, s. r. o., Infoservis Bardejov, s. r. o., Infoservis Humenné, s. r. o., Infoservis Lučenec, s. r. o., Infoservis Rožňava, s. r. o., Infoservis Spišská Nová Ves, s. r. o., Infoservis Martin, s. r. o., Infoservis Žilina, s. r. o., Infoservis Banská Bystrica, s. r. o. un Infoservis Zvolen, s. r. o.*

- 17 Pārējās rēķinos iekļautās izmaksas bija maksājumi par telpu nomu, internetu, elektroenerģiju, ūdeni, telefonsakariem un par citiem nepieciešamajiem darbības izdevumiem, kas bija atbilstoši dokumentēti un pierādīti.
- 18 Procesā apsūdzētie lūdz samazināt kaitējuma apmēru, salīdzinot ar apsūdzībā norādīto, veiktie izdevumi – apstiprināti un, attiecīgi, lūdz pārkvalificēt faktu-noziedzīgo nodarījumu pēc panta nomaiņas uz mazāk smagu.
- 19 Apsūdzētie vadīja sabiedrības centralizēti no “*Infoservis*” biroja Košicē, kur apsūdzētajiem ir pastāvīgā dzīvesvieta. Katrā no sabiedrībām vienu no darbiniekiem apsūdzētie iecēla vadītāja amatā. Jau savos [ieguldījuma] pieteikumos apsūdzētie deklarēja nodomu izveidot pa vienam “*Infoservis*” katrā Slovērijas Republikas apriņķa administratīvajā centrā. Slovērijas Republika iedalās 79 apriņķos.
- 20 “*Infoservis*” darbības priekšmetam bija jābūt noteiktā apriņķī saimnieciski aktīvo uzņēmēju datubāzes izveidei, pēc *trivago.com* modeļa, un informācijas starpniecības pakalpojumu sniegšana nākamajiem klientiem ar bezmaksas infolīnijas starpniecību.
- 21 Pēc ieguldījuma izmaksas termiņa notecēšanas 2007. gada 20. aprīlī apsūdzētie nodeva savas dalības kvotas visās sabiedrībās sabiedrībai *AZ-Dendy, s.r.o.* ar juridisko biroju Čehijas Republikā, kuras administrators bija kāds Čehijas Republikas pilsonis, uzskatīts par “fiktīvu vadītāju”⁹. Vēlāk šīs sabiedrības vairs neveica nekādu darbību, pat formālu ne. Tūlīt pēc tam tika izbeigtas darba attiecības ar visiem darbiniekiem.
- 22 Tiesību subjekti, kam nodarīts kaitējums – kompetentie apriņķu darba, sociālo un ģimenes lietu biroji – regulāri un savlaicīgi pirmstiesas posmā lūdza apsūdzētajiem atlīdzināt kaitējumu faktiski samaksātā ieguldījuma apjomā.
- 23 Preces, kuru iegādi apsūdzētie deklarēja ieguldījuma izmaksas laikā, sabiedrības telpās vairs netika atrastas. Sabiedrības pēc iestādes ierosmes tika svītrotas no uzņēmumu reģistra.

II. Valsts tiesiskais regulējums

- 24 Saskaņā ar Kriminālkodeksa 124. panta 1. punktu ar kaitējumu saprot kaitējumu mantai vai reālu mantas samazinājumu vai kaitējumu cietušās personas tiesībām vai jebkuru citu kaitējumu, kam ir cēloņsakarība ar noziedzīgo nodarījumu, neatkarīgi no apstākļa, vai tas ir kaitējums lietām vai tiesībām. Tajā pašā likumā ar kaitējumu saprot arī peļņas iegūšanu cēloņsakarībā ar noziedzīgo nodarījumu.
- 25 Kriminālprocesa kodekss

⁹ Persona, kas darbojas kā citas personas biedrs un/vai administrators un ievēro tās norādījumus, lai slēptu īstā īpašnieka identitāti.

Slovākijas Republikas krimināltiesībās ir nošķirts starp noziedzīgā nodarījumā cietušo¹⁰ un personu, kam noziedzīgais nodarījums radījis kaitējumu.

Saskaņā ar 46. panta 1., 3. un 4. punktu tiesību subjekts, kam nodarīts kaitējums, ir persona, kurai noziedzīga nodarījuma rezultātā radies mantisks kaitējums. Šai personai ir tiesības lūgt kompensāciju, iesniegt pieteikumus pierādījumu vākšanai vai to papildināšanai, iesniegt pierādījumus, iepazīties ar lietas materiāliem un tos pētīt, piedalīties galvenajā tiesas sēdē, lai pēc būtības paustu savu viedokli par pierādījumu iegūšanu, iesniegt savus prasījumus, izmantot tiesiskās aizsardzības līdzekļus [tajā pašā kriminālprocesa kodeksā] noteiktajā apjomā, kā arī iegūt informāciju par kriminālprocesa stadiju. Tiesību subjektam, kam nodarīts kaitējums un kam saskaņā ar likumu attiecībā pret apsūdzēto ir tiesības pieprasīt atlīdzību par kaitējumu, kas tam radies noziedzīgā nodarījuma rezultātā, ir tiesības arī ierosināt tiesai notiesājošajā spriedumā noteikt apsūdzētajam kaitējuma atlīdzināšanas pienākumu; tiesību subjektam, kam nodarīts kaitējums, pieteikums ir jāiesniedz vēlākais līdz pirmstiesas izmeklēšanas stadijas noslēgumam. No pieteikuma ir skaidri jāizriet, kādu iemeslu dēļ un kādā apmērā tiek īstenotas tiesības uz kaitējuma atlīdzību. Nav iespējams vairs neviens pieteikums, ja ir jau pieņemts nolēmums par tiesībām civiltiesiskā procesā vai kādā citā salīdzināmā procesā.

Saskaņā ar 50. panta 1. punktu, ja pastāv pamatotas bažas, ka tiesību subjekta, kam nodarīts kaitējums, tiesību uz noziedzīgā nodarījumā radītā kaitējuma atlīdzību apmierināšana tiks noreducēta līdz nullei vai būs ļoti sarežģīta, var garantēt tiesības līdz iespējamajam kaitējuma apjomam.

Saskaņā ar 256. panta 3. punktu, ja tiesību subjekta, kam nodarīts kaitējums, tiesības īsteno persona, kurai šādas tiesības acīmredzami nepienākas, tiesa ar rīkojumu pasludina, ka šai personai netiek atļauts piedalīties galvenajā tiesas sēdē un lūgt kompensāciju. Šāds nolēmums neliedz prasīt kaitējuma atlīdzību kompetentajā iestādē. Šādu rīkojumu nevar pārsūdzēt.

Saskaņā ar 287. panta 1. punktu, ja tiesa notiesā apsūdzēto par noziedzīgo nodarījumu, ar kuru tas radījis kaitējumu citiem, parasti šāds spriedums liek arī atlīdzināt kaitējumu tiesību subjektam, kam tas nodarīts, ja tiesības ir īstenotas pareizi un savlaicīgi. Tiesa noteiks apsūdzētajam pienākumu atlīdzināt nesamaksāto kaitējumu vai nesamaksāto kaitējuma daļu, ja tā summa ir iekļauta spriedumā, ar kuru apsūdzētais atzīts par vainīgu, rezolutīvajā daļā norādītā akta aprakstā.

¹⁰ Definīcija atbilst Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2012/29/ES (2012. gada 25. oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus, 2. panta 1. punkta a) apakšpunktā sniegtajai definīcijai [un ir ietverta] 2. panta b) punktā Likumā 274/2017 par noziedzīgos nodarījumus cietušajiem (*zákon č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov*).

Saskaņā ar 307. panta 1. punkta c) apakšpunktu tiesību subjekts, kam nodarīts kaitējums, var iesniegt apelācijas sūdzību par spriedumu tikai par tās rezolutīvās daļas [fragmenta] nepareizību, kurā priests par kaitējuma atlīdzību.

- 26 Saskaņā ar Likumu Nr. 513/1991 par komerckodeksu (*zákon č. 513/1991 Z.z., Obchodný zákonník*) sabiedrība ar ierobežotu atbildību ir juridiska persona ar no tās administratoru un biedru juridiskās personības atšķirīgus savu juridisko personību¹¹. Sabiedrība ar visu savu mantu atbild par jebkuru savu saistību neizpildi. Biedrs atbild par sabiedrības saistībām līdz sava neiemaksātā ieguldījuma summai, kas jau reģistrēts uzņēmumu reģistrā.
- 27 Saskaņā ar Likuma Nr. 231/1999 par valsts atbalstu (*zákon č. 231/1999 Z.z. o štátnej pomoci*)¹² 18. panta 2. un 3. punktu valsts atbalsts tiek piešķirts uz līguma pamata, izņemot netiešā formā piešķirtu valsts atbalstu; ja valsts atbalsts tiek izmaksāts no valsts budžeta, pašvaldības budžeta vai [speciāla] valsts mērķiem paredzēta fonda līdzekļiem, to nosacījumu neievērošana, uz kuru pamata valsts atbalsts ticis izmaksāts, tiek uzskatīta par budžeta tiesiskā regulējuma pārkāpumu.
- 28 Saskaņā ar 31. pantu Likumā Nr. 523/2007 par valsts administrācijas budžeta noteikumiem (*zákon č. 523/2007 Z.z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy*) juridiskajai personai vai fiziskajai personai, kura ir pārkāpusi finanšu tiesisko regulējumu, ir pienākums atmaksāt budžetā līdzekļus, no kura tie sniegti vai paņemti, un tas ir finanšu tiesiskā regulējuma pārkāpuma summas ietvaros; šai personai ir jāmaksā arī soda maksājums. [Parasti] par finanšu tiesiskā regulējuma pārkāpumu tiek noteikti iemaksa finanšu pārkāpuma summas apjomā, soda maksājums un naudas sods. To noteikšanu un izpildi regulē vispārējās administratīvā procesa tiesību normas.

III. Nolēmumu pieņemšanas prakse¹³

- 29 Slovērijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu palātas 2017. gada 29. novembra viedoklis [...] [lietas numurs] (turpmāk tekstā – “viedoklis Tpj 39-60/2017”)¹⁴.

¹¹ Tiesas spriedums, 2017. gada 5. aprīlis, *Orsi* (C-217/15 un C-350/15), kā arī ECT spriedums, 2014. gada 20. maijs, *Pirttimäki* pret Somiju, Nr. 35232/11, un nepieņemamības jautājumā – ECT spriedums, 2005. gada 13. decembris, *Veselá* un *Loyka* pret Slovērijas Republiku, Nr. 58411/00, un citi.

¹² Konkrētajai tiesību normai pašlaik atbilst 26. un nākamie panti Likumā Nr. 528/2008 par palīdzību un atbalstu, ko sniedz no Eiropas Kopienu fondiem (*zákon č. 528/2008 Z.z. o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskeho spoločenstva účinný*), spēkā no 2009. gada 1. janvāra.

¹³ Citētie nolēmumi ir grozīti skaidrības labad, saglabājot to būtisko saturu; aprakstot nolēmumu pieņemšanas praksi, šī tiesa atspoguļo nepieciešamību pierādīt strukturālu problēmu, ievērojot ģenerāladvokāta Mihala Bobeka [*Michal Bobek*] secinājumus lietā C-310/16.

A/I. Valsts mantiskām tiesībām, kas izriet no normām par atsevišķiem nodokļu veidiem, par kuriem savas kompetences ietvaros vispirms lemj kompetentā administratīvā iestāde atbilstoši Nodokļu kodeksā minētajai procedūrai, tostarp tiesībām, kas izriet no nodokļu maksātāja nepamatoti iesniegta pieteikuma par pievienotās vērtības nodokļa atskaitīšanu vai muitas nodokļa atmaksu, ir administratīvs raksturs, un nolēmumus pēc būtības var pārbaudīt administratīvā tiesa saskaņā ar Administratīvā procesa kodeksu. Tā kā valsts mantiskajām tiesībām uz kaitējuma atlīdzību ir šāds raksturs, tās nevar tikt īstenotas kriminālprocesā – tā sauktajā papildprocesā. Spriedumu par valstij nodarītā mantiskā kaitējuma atlīdzināšanu pat nepieņem arī civillietu tiesa, jo attiecīgo tiesību atzīšana neietilpst tiesu kompetences jomā. Tādējādi tiek izslēgta pārklāšanās, proti, kolīzija starp lietu sadali starp struktūrām (administratīvo iestādi un tiesu iestādi), konkrēti divkārtīgi nolēmumi par vienām un tām pašām tiesībām.

Apstākļi, ka konkrētās mantiskās tiesības (ar nodokļu materiālo tiesību pamatu) ar nodokļiem saistīta noziedzīga nodarījuma, par kuru notiek kriminālprocess, izdarīšanas gadījumā kvantitatīvi atbilst kaitējuma apjomam noziedzīgā nodarījuma (nozieguma sastāva, kas veido ar nodokļiem saistīta noziedzīga nodarījuma gadījumu) iestāšanās brīdī, neko nemaina secinājumā, kas ir norādīts iepriekšējās rindkopās. Tāpat papildprocesam nav svarīgi, vai maksājuma prasījums ir vērstas pret juridisku personu, un aizdomās turamais par materiāli saistītu noziedzīgu nodarījumu ir tikai viena fiziska persona, kuras rīcība ir noziedzīgs nodarījums; prasībai par zaudējumu atlīdzību pret šādu pārkāpēju nav divējāda pieteikuma pamata.

Lai gan Slovērijas Republika, ko pārstāv kompetentā iestāde, nevar celt mantisku maksājuma prasījumu papildprocesā, kriminālprocesā par noziedzīgu nodarījumu saistībā ar nodokļiem tā ir puse, kurai nodarīts kaitējums, un tā var izmantot pārējās tiesības saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksu.

II. Ja kriminālprocesa galvenajā tiesas sēdē tiek īstenots mantisks maksājuma prasījums (kā kaitējuma atlīdzināšanas prasījums pret aizdomās turamo fizisko vai juridisko personu), tiesa ar rīkojumu neļaus tiesību subjektam, kam nodarīts kaitējums, piedalīties galvenajā tiesas sēdē ierobežoti par prasību īstenot tiesības uz kaitējuma atlīdzināšanu. Tiesību subjekts, kam nodarīts kaitējums, paliks lietas puses statusā attiecībā uz pārējām savām procesuālajām tiesībām. Tas ir spēkā arī

¹⁴ Viedoklis tika pieņemts kādā krimināllietā par ilgstošu noziedzīgu nodarījumu – izvairīšanos no nodokļu samaksas un nepamatotu lūgumu atmaksāt pievienotās vērtības nodokli (nodokļu krāpšana) par kopsummu aptuveni 58 171 046,79 EUR. No secinājumiem viedoklī [Tj 39-60/2017] izriet, ka tas ir universāli piemērojams visiem gadījumiem, kuros kaitējuma summai ir juridiska bāze administratīvo tiesību normās – nodokļi, PVN, muitas nodevas, valsts atbalsts, neatmaksājama finanšu ieguldījumu piešķiršana, subsīdijas lauksaimniecībā, noziedzīgo nodarījumi vides jomā un citi. Pašlaik Slovērijas Republikas teritorijā risinās vairāki kriminālprocesi par noziedzīgiem nodarījumiem – nodokļu krāpšanu, izvairīšanos no nodokļu un muitas nodevu maksāšanas, un Eiropas Savienības finanšu interešu aizskārumu vērtībā par desmitiem miljonu euro.

tad, ja attiecībā uz prasījumu ir jau pieņemts galīgs nolēmums nodokļu procesā, jo šķērslis, ko rada *res iudicata*, attiecas tikai uz tiesībām uz kaitējuma atlīdzību, par kuru jau ir nospriests pēc būtības, un neattiecas uz citām tiesībām.

B/I. A daļas I. un II. punktā minētos juridiskos apsvērumus piemēro arī, *mutatis mutandis*, visām citām mantiskajām tiesībām, kas, ņemot vērā to materiālo pamatu (proti, ievērojot juridisko normu, kas balsta šīs tiesības), pēc būtības nav prasība par kaitējuma, konkrēti morālā kaitējuma, atlīdzību. Tāpēc, ņemot vērā šo tiesību raksturu, runa nav par noziedzīgu nodarījumu veidojošu elementu, lai gan galu galā kaitējuma novērtējums monetārā izteiksmē var būt identisks.

II. Tāda noziedzīga nodarījuma gadījumā, kas saistīts ar Kriminālkodeksa 305. pantā minēto floras un faunas aizsardzības pārkāpumu, noziedzīgu nodarījumu veidojošais nozieguma sastāva elements atbilst kaitējuma juridiskajai definīcijai un, monetārās vērtības noteikšanas izteiksmē, arī sociālajai vērtībai saskaņā ar dabas aizsardzības likumu. Tomēr nolēmums par kaitējuma materiālo atlīdzību (pašvaldībai), kur kaitējumu izraisīja koka neatļauta nociršana/nozāģēšana, ieskaitot koka sociālās vērtības noteikšanu, ietilpst dabas aizsardzības iestādes kompetencē, kas šajā gadījumā ir apriņķa iestāde vai pašvaldība. Tātad runa ir par prasījumu ar administratīvu raksturu, kas neietilpst tiesu kompetencē un ko nevar īstenot ar papildprocesa starpniecību Kriminālprocesa kodeksa izpratnē. Šo secinājumu piemēro neatkarīgi no apstākļa, ka tiesību subjekts, kam nodarīts kaitējums, būs pašvaldība, kuras teritorijā notika neatļautā nociršana/nozāģēšana; tas ir spēkā arī Slovākijas Republikai, ko pārstāv kompetentais apriņķa birojs, ja apriņķa birojs iestājas tiesvedībā kriminālprocesā kā puse, kurai nodarīts kaitējums.

30 Čehijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu palātas Lielās kolēģijas rīkojums, publicēts nolēmumu krājumā ar Nr. R 39/2014¹⁵

Valsts prasījums, kas izriet no nokrāptā (nesamaksātā) nodokļa, ir tiesības uz kaitējuma atlīdzināšanu, ko kompetentā finanšu administrācija tomēr nevar īstenot kriminālprocesā pret tiesību subjektu, kuram jāmaksā nodoklis. Tāpēc ir nepieciešams, lai tiesa ar rīkojumu galvenās tiesas sēdes sākumā nolemtu, ka puse, kurai nodarīts kaitējums, nevar īstenot šīs tiesības uz kaitējuma atlīdzināšanu (papildu) kriminālprocesā. Vēlāk spriedumā tiesa vairs nelems par šo tiesību īstenošanu.

Tiesību uz kaitējuma atlīdzību (papildu) kriminālprocesā īstenošana var tikt ņemta vērā tikai tad, ja no savāktajiem pierādījumiem izriet, ka aizdomās turētais kā persona, kas rīkojas kādas juridiskas personas vārdā, ir izkrāpusi šīs juridiskās

¹⁵ Ievērojot agrāko kopīgo juridisko attīstību un abu tiesisko regulējumu tuvumu, šī tiesa atsaucas arī uz Čehijas nolēmumu pieņemšanas praksi. Saskaņā ar Čehoslovākijas Sociālistiskās Republikas Augstākās tiesas konsolidēto nolēmumu pieņemšanas praksi valsts pieprasījums samaksāt nodokļus ir nevis tiesības uz kaitējuma, ko radījis noziedzīgs nodarījums – izvairīšanās no nodokļu samaksas, atlīdzību, bet gan tiesības, kas izriet tieši no likuma. Tāpēc runa nav par tiesībām, uz kurām kompetentā finanšu iestāde var atsaukties papildprocesā.

personas ienākuma nodokli (vai citu nodokli), par kuru finanšu administrācija gan ir izdevusi paziņojumu par nodokli par faktisko maksājamo nodokli, bet ir skaidrs, ka šis paziņojums par nodokli nav izpildāms, jo juridiskajai personai nav nekādas mantas, pret kuru var vērsties. Ja tā ir akciju sabiedrība vai sabiedrība ar ierobežotu atbildību, un apsūdzētais ir administratīvās struktūras loceklis, ir jāatrisina jautājums par to, vai tādā gadījumā viņam nerodas garantijas saistības, uz kuru pamata papildprocesā viņam var tikt piespriests atlīdzināt nodarīto kaitējumu vai atmaksāt summu, kas iegūta līdz ar nepamatotu iedzīvošanos noziedzīga nodarījuma rezultātā. Tiesību uz kaitējuma atlīdzību īstenošanu varētu ņemt vērā arī tad, ja būtu iespējams secināt apsūdzētā atbildību ne kā tiesību subjekta, kam jāveic maksājums, proti, jāsamaksā izkrāptais (vai nesamaksātais) nodoklis, atbildību, bet kā noziedzīga nodarījuma izdarītāja atbildību par kaitējumu, kas ar šo nodarījumu radīts, vai par nepamatoto iedzīvošanos, kas īstenota šā noziedzīgā nodarījuma rezultātā.

- 31 Atsaucoties uz viedokli Tpj 39-60/2017 savā turpmākajā nolēmumu pieņemšanas praksē, Slovērijas Republikas Augstākā tiesa ¹⁶ atcēla Specializētās krimināltiesas spriedumu rezolutīvo daļu, ar kuru pirmās instances tiesa notiesāja apsūdzēto, piespriežot viņam atlīdzināt kaitējumu apjomā, kas ietvēra krāpnieciskā ceļā iegūto ieguldījumu, subsīdiju vai citu finanšu palīdzību, kas sniegta no valsts budžeta vai no Eiropas Savienības budžeta, apgalvojot, ka runa ir (bija) nevis par kaitējuma atlīdzināšanu, kas īstenojama kriminālprocesā, bet gan par specifiskām publiskajām tiesībām uz neatmaksājama finanšu ieguldījuma atdošanu, kura saturu un apjomu regulē attiecīgās administratīvās tiesību normas, kā rezultātā to var pārbaudīt administratīvā tiesā.
- 32 Agrāk pieņemtajos nolēmumos tiesas vienmēr bija noteikušas apsūdzētajam pienākumu atlīdzināt kaitējumu, ko radījusi subsīdijas vai valsts atbalsta krāpnieciska saņemšana, tajā apmērā, kurā tika pierādīta apsūdzētās personas krāpnieciskā rīcība.
- 33 Praksē iepriekš minētā viedokļa rezultāts bija tāds, ka valsts kā tiesību subjekta, kam nodarīts kaitējums, pārstāvis neprasa kaitējuma atlīdzību nodokļu kriminālprocesos, kā motivāciju norādot apstākli, ka tas nav iespējams. Dažos gadījumos izmeklēšanas iestādes pirmstiesas izmeklēšanas procesā neuzklausā pat prokuratūru kā pusi, kurai nodarīts kaitējums, tādējādi liedzot tai iespēju pareizi un savlaicīgi prasīt kaitējuma atlīdzību ¹⁷.

¹⁶ Slovērijas Republikas Augstākās tiesas 2018. gada 15. februāra spriedums [...] [lietas numurs], 2019. gada 23. janvāra spriedums [...] [lietas numurs], 2019. gada 20. marta spriedums [...] [lietas numurs], kas pasludināti citās krimināllietās, atšķirīgās no tās, par kuru ierosināta šī prejudiciālā tiesvedība.

¹⁷ Specializētās krimināltiesas 2016. gada 30. novembra rīkojums [...] [lietas numurs] lietā par izvairīšanos no pievienotās vērtības nodokļa samaksas un tā pārmērīgs atskaitījums kopumā par 7 459 853,45 EUR, ar kuru tikusi noraidīta apsūdzība un lietas materiāli nodoti atpakaļ prokuratūrai, jo tika nopietni pārkāptas personas, kurai nodarīts kaitējums, tiesības.

- 34 Tādu pašu scenāriju var paredzēt attiecībā uz gadījumiem, kad notiek vajāšana par krāpšanu subsīdiju jomā un par noziedzīgiem nodarījumiem – Eiropas Savienības finanšu interešu aizskārumu.

IV. Eiropas Savienības judikatūra

- 35 Tiesas spriedumi, 2015. gada 8. septembris, *Taricco*, C-105/14, ievērojot spriedumus, 2017. gada 5. decembris, [A. S]. un M. B., C-42/17, un 2019. gada 17. janvāris, *Dzivev u.c.*, C-310/16, un citi.
- 36 Tiesas spriedumi, 2008. gada 13. marts, apvienotajās lietās *Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening u.c.*, C-383/06 un C-385/06, un 2011. gada 21. decembris, *Chambre de commerce et d'industrie de l'Indre*, C-465/10.

V. Specializētās krimināltiesas viedoklis

- 37 Juridiskās personas, vēl jo vairāk sabiedrības ar ierobežotu atbildību, ko pārkāpēji izmanto noziedzīgu nodarījumu izdarīšanai un kas ir ieguldījuma saņēmējas, gala rezultātā paliek gandrīz bez mantas. Tāpēc sniegtais ieguldījums no tām nav iekasējams.
- 38 Administratīvajā procesā kompetentā valsts iestāde var noteikt pienākumu atmaksāt nepamatoti samaksāto ieguldījumu tikai ieguldījuma saņēmējam, proti, juridiskajai personai, nevis tās biedram vai administratoram, un nekādā ziņā ne trešajai personai, kas bieži vien atrodas visas noziedzīgās darbības fonā.
- 39 Saskaņā ar tiesisko regulējumu nav pat iespējams izmantot iespēju uzlikt mantas konfiskācijas sodu saskaņā ar Kriminālkodeksa 58. pantu. Ja valstij ir prasījums, ko tā var iesniegt maksātnespējas procesā¹⁸, tās prasījumus par mantas konfiskācijas soda uzlikšanu var apmierināt tikai pēc tam, kad ir apmierināti visi prasījumi pret maksātnespējīgā parādnieka mantu un visi prasījumi pret maksātnespējīgo parādnieku¹⁹. Visos šai tiesai zināmajos gadījumos ar notiesāto personu mantu nav pieticis pat tam, lai samaksātu šos pēdējos prasījumus, un vēl jo mazāk, lai apmierinātu [turpmākus] valsts prasījumus.
- 40 Izslēdzošajam kritērijam, lai nolemtu par izmantotajām tiesībām uz kaitējuma atlīdzību, būtu jābūt tiesību subjektu raksturam un atbildības attiecībām starp

¹⁸ Saskaņā ar Likuma Nr. 7/2005 par maksātnespēju un restrukturizāciju (*zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii*) 107.a panta 1. punktu, ja kompetentā tiesa paziņo maksātnespējas jomas tiesai, galīgu spriedumu, kas paredz mantas konfiskāciju, maksātnespējas jomas tiesa bez kavēšanās pēc savas ierosmes lemj par tās personas mantiskā bankrota paziņošanu, kurai uzlikts minētais sods.

¹⁹ Saskaņā ar 107.a panta 2. punkta d) apakšpunktu Likumā Nr. 7/2005 par maksātnespēju un restrukturizāciju.

valsti kā pusi, kurai nodarīts kaitējums, un noziedzīgā nodarījuma izdarītāju, kas likumīgi notiesāts, kuras radušās šīs pēdējās minētās personas prettiesiskas darbības rezultātā, neatkarīgi no tiesību materiālā pamata.

- 41 Ja tiesa nolemj, ka tiesību subjektam, kam nodarīts kaitējums, netiek ļauts galvenajā tiesas sēdē īstenot tiesības uz kaitējuma atlīdzināšanu, šim lēmumam jābūt pakļautam augstāka ranga tiesas pārbaudei. Tas ir būtiski svarīgs jautājums šā subjekta tiesību pareizai un savlaicīgai īstenošanai kriminālprocesā. Konkrētajā gadījumā – tiesību uz ieguldījuma savlaicīgu atgūšanu ar atpakaļejošu spēku īstenošanai. Nolēmuma pārbaude tiesā konstitucionālas prasības ietvaros nevar tikt uzskatīta par pietiekamu.
- 42 Kriminālprocesos ir jāievēro visu iesaistīto tiesību subjektu, it īpaši to, kuriem nodarīts kaitējums, tiesības un leģitīmās intereses. Teorija, atbilstoši kurai kriminālprocesa mērķis ir tikai izskaidrot noziedzīgo darbību un noteikt sodu noziedzniekam, un subjekts, kam nodarīts kaitējums, tiek uztverts tikai saistībā ar jautājumu par atlīdzību ([angl.] *damaged victim*), ir jāuzskata par novecojušu ²⁰.
- 43 Tiesību subjekta, kam nodarīts kaitējums, statuss kriminālprocesā un ar valsts likumu viņam atzīto tiesību apjoms nevar būt acīmredzami neproporcionāli salīdzinot ar statusu un tiesībām, ko valsts tiesiskais regulējums piešķir prokuratūrai un apsūdzētajam atbilstoši prasībai par taisnīgu lietas izskatīšanu un pušu procesuālo tiesību vienlīdzību.
- 44 Lai gan Tiesa spriedumos C-205/09 un C-467/05 nav attiecinājusi cietušās personas jēdzienu arī uz juridiskajām personām, šī tiesa uzskata, ka subjekta, kam nodarīts kaitējums, tiesības aktīvi piedalīties kriminālprocesā un tiesības uz kaitējuma atlīdzību kriminālprocesā ²¹ var tikt atzītas arī juridiskajām personām un valstij ²², jo tās ir nepieciešamas to mantisko tiesību efektīvai aizsardzībai ²³, un ka runa nav par tiesībām, kas pašas par sevi var tikt piešķirtas tikai fiziskai personai kā dzīvai, just spējīgai būtnei.

²⁰ Kriminālprocesa kodeksa 1. pants regulē izmeklēšanas iestāžu un tiesu procedūru tādējādi, lai noziedzīgie nodarījumi tiktu pienācīgi [tas ir, pareizi] atklāti un to izdarītāji tiktu sodīti saskaņā ar tiesu un taisnību, ievērojot fizisko personu un juridisko personu tiesības un pamatbrīvības. Neskatoties uz to, praksē tiesību subjekts, kam nodarīts kaitējums, paliek ārpus kriminālprocesa interešu jomas: skat., piemēram, ECT spriedumu, 2018. gada 11. decembris, *Lakatošová* un *Lakatoš* pret Slovērijas Republiku Nr. 655/16.

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2012/29/ES (2012. gada 25. oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI (OV 2012, L 315, 57. lpp.), preambulas 20. punkts un 16. pants; personas, kurai nodarīts kaitējums, tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu saskaņā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantu.

²² Valstij, kurai nodarīts kaitējums, kriminālprocesā ir juridiskas personas statuss.

²³ Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17. pants; *Protection of the EU Charter for Private Legal Entities and Public Authorities. The Personal Scope of Fundamental Rights within Europe Compared*, minēts iepriekš.

- 45 Līdzekļu trūkums valsts budžetā vai Eiropas Savienības budžetā atspoguļojas valsts sniegto pakalpojumu (izglītība, veselības aprūpe, sociālie pakalpojumi, atbalsts zinātnei un sportam, reģionālā attīstība, utt.) apjomā un kvalitātē.
- 46 Iepriekš minētais ir svarīgs, arī ņemot vērā noilguma termiņa pārtraukšanos un šķērslī, ko veido *lis pendens* brīdī, kad tika celta prasība par kaitējuma atlīdzināšanu kriminālprocesā²⁴, kā arī civillietu tiesai saistošo nolēmumu, ar kuru ir noteikts, ka ir izdarīts noziedzīgs nodarījums²⁵. Ja tiek pieņemta pašreizējā nolēmumu pieņemšanas prakse, valsts kā puses, kam nodarīts kaitējums, tiesību uz kaitējuma atlīdzību īstenošana būtu neefektīva un noilguma termiņš turpinātos kriminālprocesa laikā. Puses, kam nodarīts kaitējums un kura labticīgi palāvusies uz līdzšinējo nolēmumu pieņemšanas praksi, tiesībām bez šīs puses vainas iestātos noilgums.
- 47 Saistībā ar trešo jautājumu šī tiesa uzskata, ka izšķirošais kritērijs ir sabiedrību faktiskā darbības un pārvaldības kārtība. Ja tiek izveidotas vairākas sabiedrības ar ierobežotu atbildību, kuras pēc būtības ir tikai centralizēti pārvaldītu filiāļu sistēma, tās ir jāuzskata par vienu un to pašu uzņēmumu valsts atbalstu piešķiršanas nolūkā *de minimis* režīma ietvaros. Pretēja interpretācija novestu pie valsts atbalstu virknes un izvairīšanos no valsts atbalstam noteiktās finanšu robežas.
- 48 Ceturtā jautājuma gadījumā šī tiesa uzskata, ka kaitējumā ir jāietver [un tātad tos nedrīkst atskaitīt] arī faktiski radušies, patiesi dokumentētie izdevumi un ieguldījuma izmantojums, ja kriminālprocesā tiek konstatēts, ka jau no paša sākuma ir bijis krāpniecisks nodoms un ka saņēmējam tie ir bijuši nepieciešamie izdevumi, konkrēti ar noziedzīgo nodarījumu saistītie zaudējumi. Tāpēc šos līdzekļus nevar uzskatīt par tādiem, kas izmantoti mērķim, kuram tie piešķirti.

[..] [brīdinājums par pārsūdzību]

Pezinokā, 2019. gada 24. jūlijā

[..]

[tiesas priekšsēdētāja uzvārds]

²⁴ Civillkodeksa 112. pants (*zákon č. 40/1964, Občiansky zákonník*).

²⁵ Civilprocesa kodeksa 193. pants (*zákon č. 160/2015, Civilný sporový poriadok*).